

Yalıçapkını Olmak Neye Benzer?

SİMA ÖZKAN

ETKİNLİK KİTAPÇIĞI

Hazırlayan:
Sima Özkan

MERAKLI TİLKİ
KİTAPLIĞI

“Bir şey bulmak istiyorsanız,
yapacağınız en iyi şey bakmaktır.”
Hobbit, TOLKIEN

Merhaba Sevgili okur, ben **KARTAL**, amatör bir kuş gözlemcisi ve fotoğrafçısıyım. Büyüdüğümde biyolog, hatta ornitolog olmak istiyorum. Ornitolog da ne demek, dediğini duyar gibiyim. İşte bu elindeki etkinlik kitapçığıyla bu sorunun cevabını da vereceğim.

Yalıçapkını Olmak Neye Benzer? kitabının sayfalarında, benim kuşlarla dolu dünyamı keşfettiğine göre, bu etkinlik kitapçığında en yeni arkadaşım olan sana, sevgili okur, ben eşlik edeceğim.

Kendi deneyimlerimle şunu çok net söyleyebilirim ki bakmaya bir başladınız mı, bundan böyle artık kuşları görmemeniz çok zordur. Dahası, insanın kuşlara dair bilgisi arttıkça ilgisi de artar. Kuş gözlemi, duyularımıza ince bir ayar yapmamızı gerektirir. Zamanla kuşları asla görmezden gelemeyen birine dönüşürsün. Görmek ve ayırt etmek arasındaki farkı çok daha iyi anlarsın. Kuşları görmek istiyorsun, onlara bakmalısın... Formülü, işte bu kadar basit. Onlara doğru yerde ve doğru zamanda bakmak da önemli elbette.

Kuşların eşsiz yaşamını ve yaşam alanlarını keşfetmen için heyecan verici projelerle dolu olan bu kitapçık, kitabı okuduktan sonra da sana eşlik edecek. Belki senin de benim gibi kuşlara merak salmana ilham olacak.

Bu kitapçıktaki etkinlik önerileri, oyunlar ve bulmacalarla sen de benim gibi içindeki biyoloğu, bilim insanını keşfedebilir, hayal gücüyle şekillenen bir hikâyenin nasıl kitaba dönüştüğüne tanık olabilirsin.

Ebeveynlerinin ya da öğretmenlerinin bu etkinlik kitapçığının sayfalarında sana büyük bir keyifle eşlik edeceklerine eminim.

YALIÇAPKINIYLA RÖPORTAJ

Sordum yalıçapkınına, sen kimsin diye. O da sorularımı tüm detaylarıyla cevapladı. Bir etkinlik önerisi olarak, sen de sevdiğin bir kuş türüyle biraz hayal gücünü kullanarak, bolca araştırma yaparak benim gibi röportaj yapabilirsin.

Hadi gel bir yalıçapkınıni şimdi daha da yakından tanıyalım.

Bilimsel adım: Alcedo atthis

Boyum: 16-17 cm

Kanat açıklığım: 25 cm

Ağırlığım: 34-46 g

Bize biraz dış görünüşünden bahsedebilir misin?

- Yanardöner tüylerim sayesinde suyun üzerindeki dallara hiç görünmeden tüneyebilirim. Üst tarafım yeşil-mavi, sırtım ve kuyruk sokumum metalik mavidir.
- Yüzümde ve boğazımda beyaz lekeler vardır. Yanaklarım turuncudur. Alt tarafım canlı turuncu ya da kırmızıdır.
- Büyüdükçe bacaklarım kızıllaşır.
- Sivri gagam oldukça uzundur.
- Dişi ve erkekler birbirine benzer. Tek fark, erkeklerin gagaları simsiyah; dişilerin alt gagaları kırmızımsı turuncu, uç kısmı siyahtır. Başı büyük, kuyruğu kısadır.

Yuvanı nereye yaparsın? : Dik sahillerde toprak içine ya da kum duvarlarına açtığım oyuklara 60 cm'lik tüneller kazarım.

Ne zaman yumurtlarsın? : Mart ayının sonunda.

YALIÇAPKINIYLA RÖPORTAJ

Kaç yavru yumurtlarsın?: 5-6 yumurtamdan yılda 2-3 yavrum büyür.

Yumurtadan ne zaman çıkarlar?: 18-21 gün içinde.

Yavrular yuvadan ne zaman ayrılır?: Yumurtadan çıktıktan 30 gün sonra.

Nerede yaşarsın?: Berrak akarsularda, deniz kıyısında, lagünlerde, göletlerde, sulak alanlarda. Göç etmem, yani yerleşik bir türümdür.

Kaç yıl yaşarsın?: 15 yaşına kadar yaşayabilirim.

Ne yersin?: Balık, iribaş, böcek larvası ve küçük kabuklulara bayılırım.

Nasıl ötersin?: Sesim tiz ve çığlık gibidir. Uçarken sesimle kendimi ve yerimi belli ederim.

Bir günün nasıl geçer?: Havada asılı kalarak ve tünediğim yerden hızlıca suya dalarak balık avlarım. Suyu paralel, füze gibi uçan mavi bir kuş gördüğünde, işte bu ben oluyorum. Yanardönerli tüylerim sayesinde su üstündeki dallarda neredeyse hiç görünmeden tüneylebilirim.

Biliyor musun?:

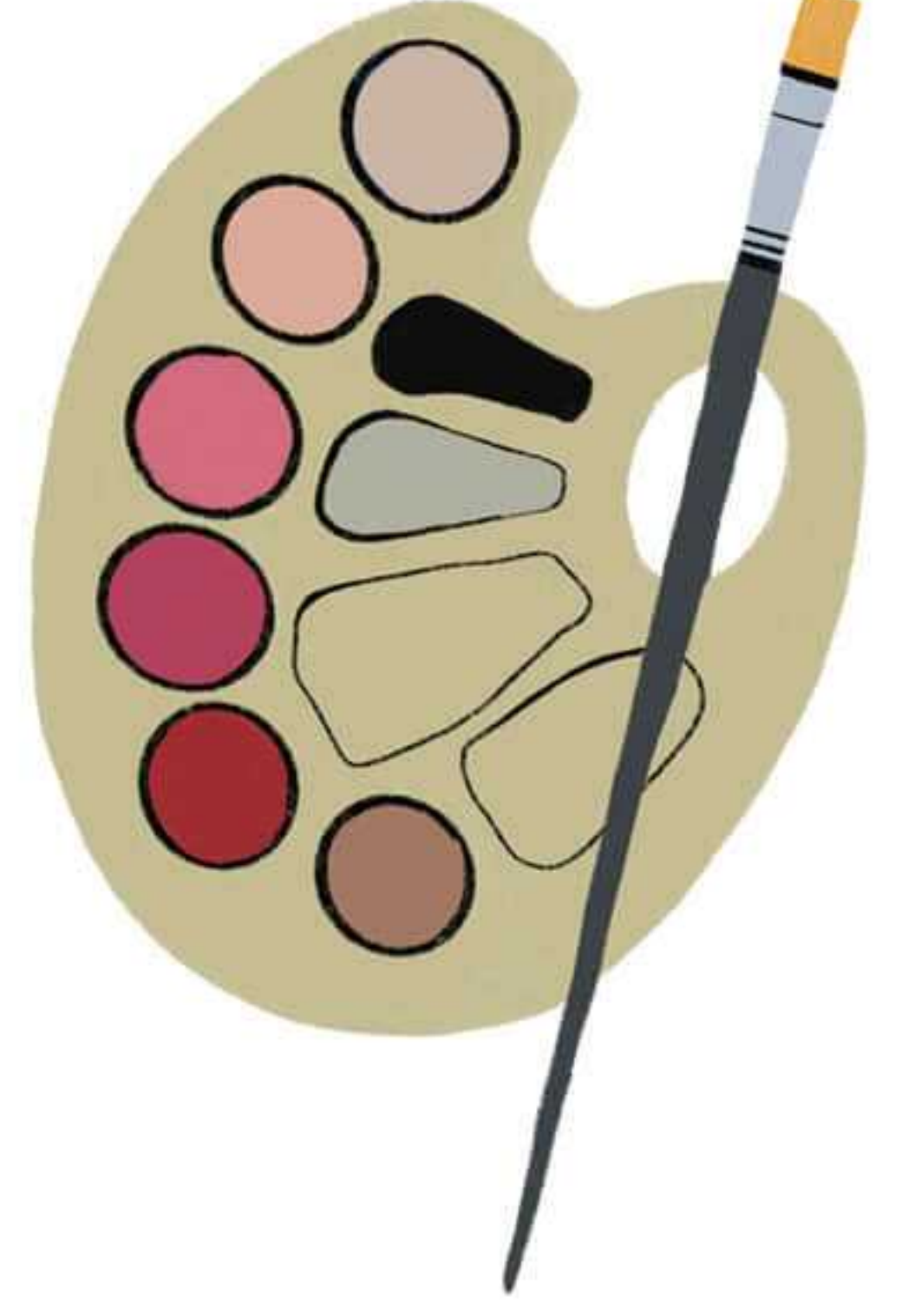
- Japonya'daki hızlı trenler yalıçapkınlarından esinlenilerek tasarlanmıştır.
- İstanbul Boğazi'ndeki yalıların önünde sıklıkla balık avlarken görüle görüle, yalıları koruduğuna inanılmış ve Rumcadaki yalı kelimesi, deniz kıyısı anlamına geldiğinden bu ismi almıştır.
- Ülkemizde nadir görülen İzmir yalıçapkını ve alaca yalıçapkını gibi farklı türleri vardır.

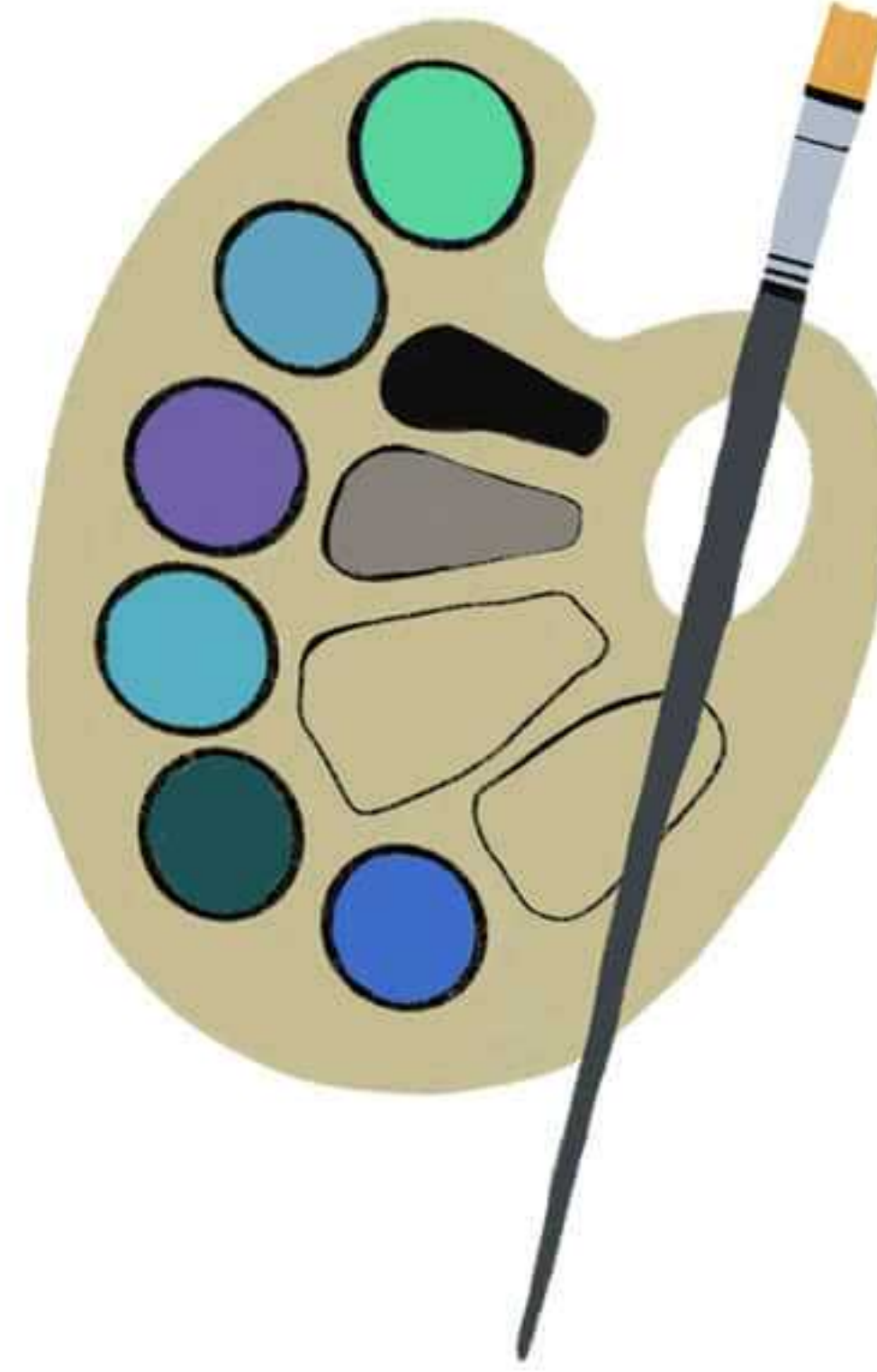
KUŞLARIN DÜNYASININ RENK PALETİ

Aşağıdaki kuş isimlerini, tüylerinin renklerine göre belirlenmiş renk paletleriyle eşleştirebilir misin? Her renk paleti başka bir kuş. Her kuş, benzersiz renklerde ve bazılarıyla okuduğun hikâyemde çoktan tanıştın bile.

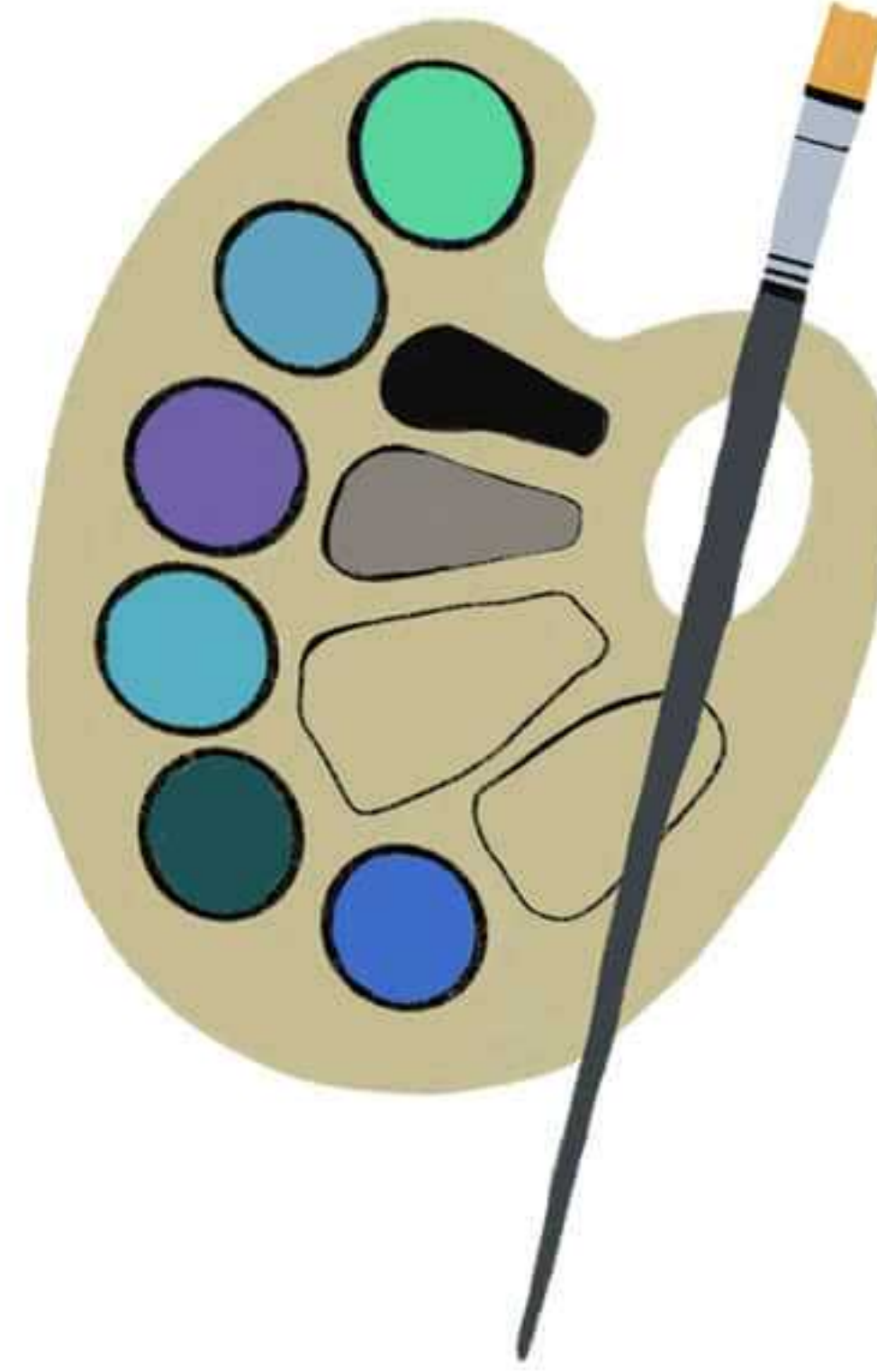
ALAKARGA

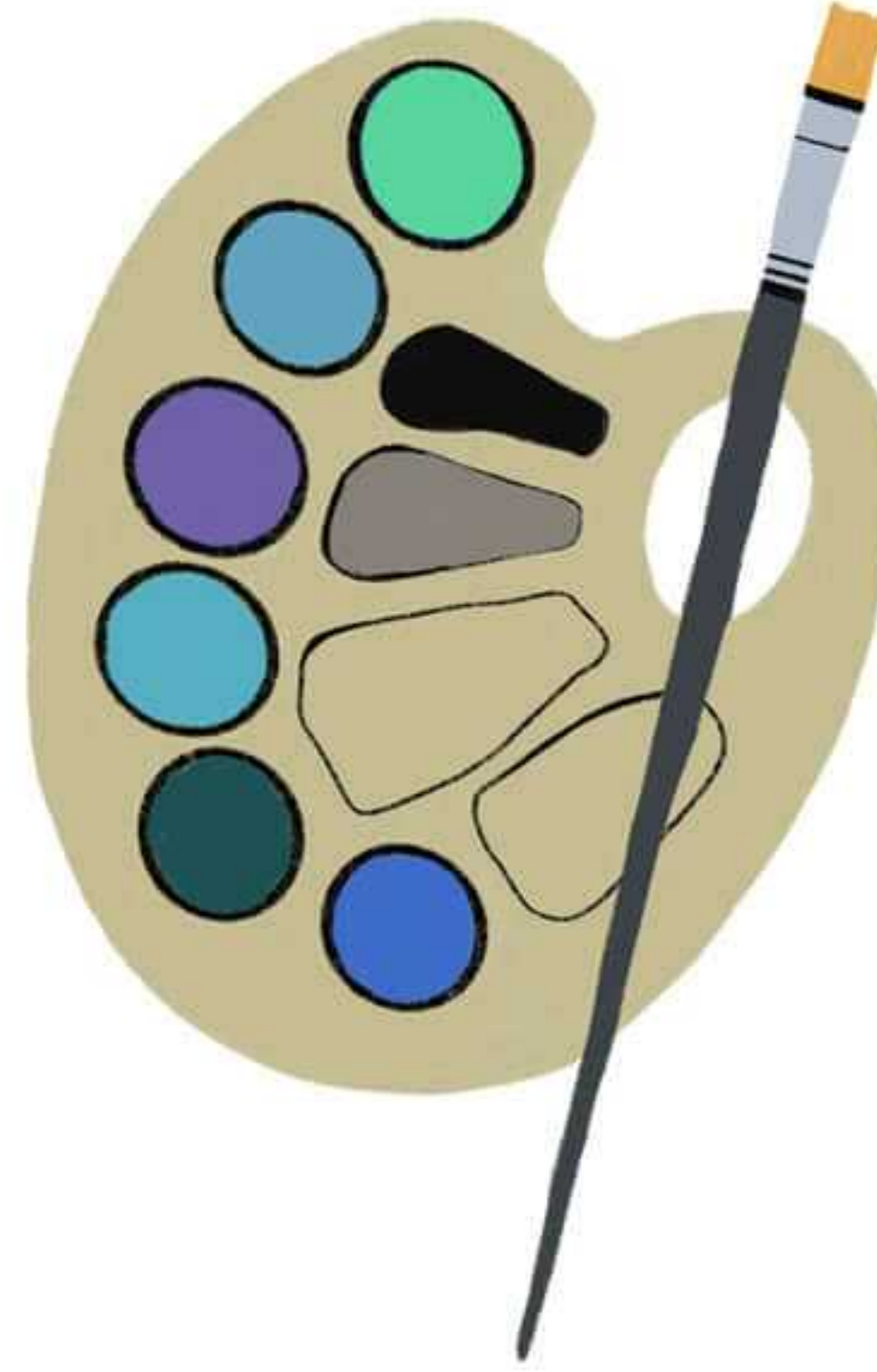
YALIÇAPKINI

FLAMİNGO

MAVİ BAŞTANKARA

SAKSAĞAN

SAKA

İBİBİK

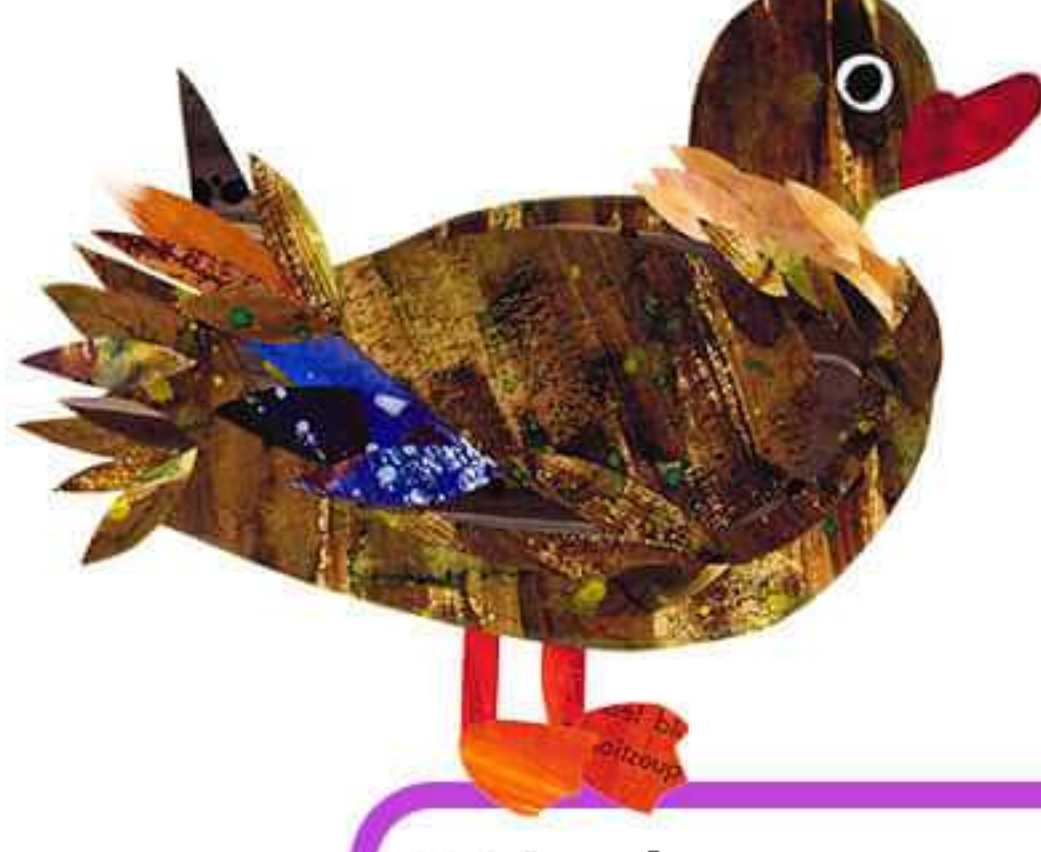
YEŞİLBAŞ

KÜÇÜK KUŞ BİLİMCİNİN YENİ SÖZCÜKLERİ

Aşağıdaki kelimeleri ve kuşların dünyasına dair bilimsel ifadeleri, anlamlarıyla eşleştirebilir misin?

GİYSİ

Yılın belli zamanlarında, mevsimsel olarak bir yerden diğerine giden, bulunduğu kıtayı ya da yaşam alanını değiştiren kuşlar.

GÖÇMEN

Bir kuşun konabileceği, üzerinde geceledebileceği ya da avlanabileceği yerden ya da sudan yüksekteki dinlenme yeri.

YIRTICI

Bir kuşun (hayvanın) dış görünüşünün arka planla karışmasını sağlayan vücut desenleri.

PELET

Beraber beslenen, uçan ya da göçen kuş grubu.

TÜNEK

Kuşların gövde ve kanatlarıyla beraber kuyruklarında yer alan renkli tüyler.

HABİTAT

Renk, desen ve detaylarla bir kuşun tüm tüylerinin oluşturduğu bütün.

SÜRÜ

Keskin gagası ve güçlü pençeleriyle başka hayvanları avlayan kuş.

KAMUFLAJ

ORNİTOLOG

Kuşların kusarak çıkardığı, avlarının sindirilmemiş kısımlarından oluşan parça. En yaygını baykuşlara aittir ve yalıçapkınları da yemek yedikten sonra, balık kemiklerini çıkarırlar.

TELEK

Bir kuşun (ya da hayvanın, bitkinin) yaşadığı, belli başlı özelliklere sahip bölge. Örneğin, sulak alanlar.

KUŞ GÖZLEMİNE GİRİŞ

Kuş gözlemine kolay türlerden başlayarak, önce iyi tanıdığın kuşlara dair gözlemler yaparak kendini daha iyi geliştirebilirsin. Pencereden gördüklerin, sokağında yaşayanlar, okul bahçende rastladıkların... İsmi ve görünümünü bildiğin kuşları aşağıya yaz bakalım, kaç türü tanıyorsun:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Peki bir kuş gözlemcisinin olmazsa olmazları nelerdir?

1. Dürbün ya da fotoğraf makinesi
2. Not defteri ve kalem
3. Kuşlar hakkında kaynak kitaplar, kuş kartları
4. Bandana, şapka ya da bere (Bir kuşu gözlemlerken bazen kuş gidene kadar epey bir süre yerinden hiç kılmıdamamak isteyebilirsin. Kimse başına güneş geçen ya da donan bir kuş gözlemcisi olmak istemez.)
5. **ŞANS** (Kuşların da bizler gibi kişilikleri var ve seni merak edip ürküp kaçmayabilir, keyfi o alçak dalda, o su birikintisinde öyle durmak isteyebilir. Sonraki gün aynı yere gidersin tek bir kuşa bile rast gelemeyebilirsin.)

Kuş gözlemi yaparken nelere dikkat etmeliyiz?

- Gözlem sırasında 4Y kuralına uymayı unutma: Yuvaya, Yavruya, Yumurtaya Yaklaşma. Ürkütüp rahatsız etme.
- Mümkün olduğu kadar doğaya üzerindeki renklerle uyum sağla. Kamufle olmanı sağlayacak koyu ve yeşil, kahverengi tonlarında giyin ki kuşlar sen daha gelmeden çoktan gitmiş olmasın.
- Sessiz ve sakın adımlarla, yavaş yavaş hareket et. Hem yere hem göğe, hatta tam önüne de bakarak yürü. Bazen birkaç adım ötendeki kuşu, iyi kamufle olduğu için göremeyebilirsin.

KUŞLU KARE BULMACA

Aşağıda verilen 10 farklı kuş türünü (YUKARIDAN AŞAĞIYA ve SOLDAN SAĞA) kare bulmacada bulmaya var mısın? Hem eğlenelim hem öğrenelim!

BALABAN İBİBİK PELİKAN BAHİRİ UZUNBACAK SUMRU KUZGUN

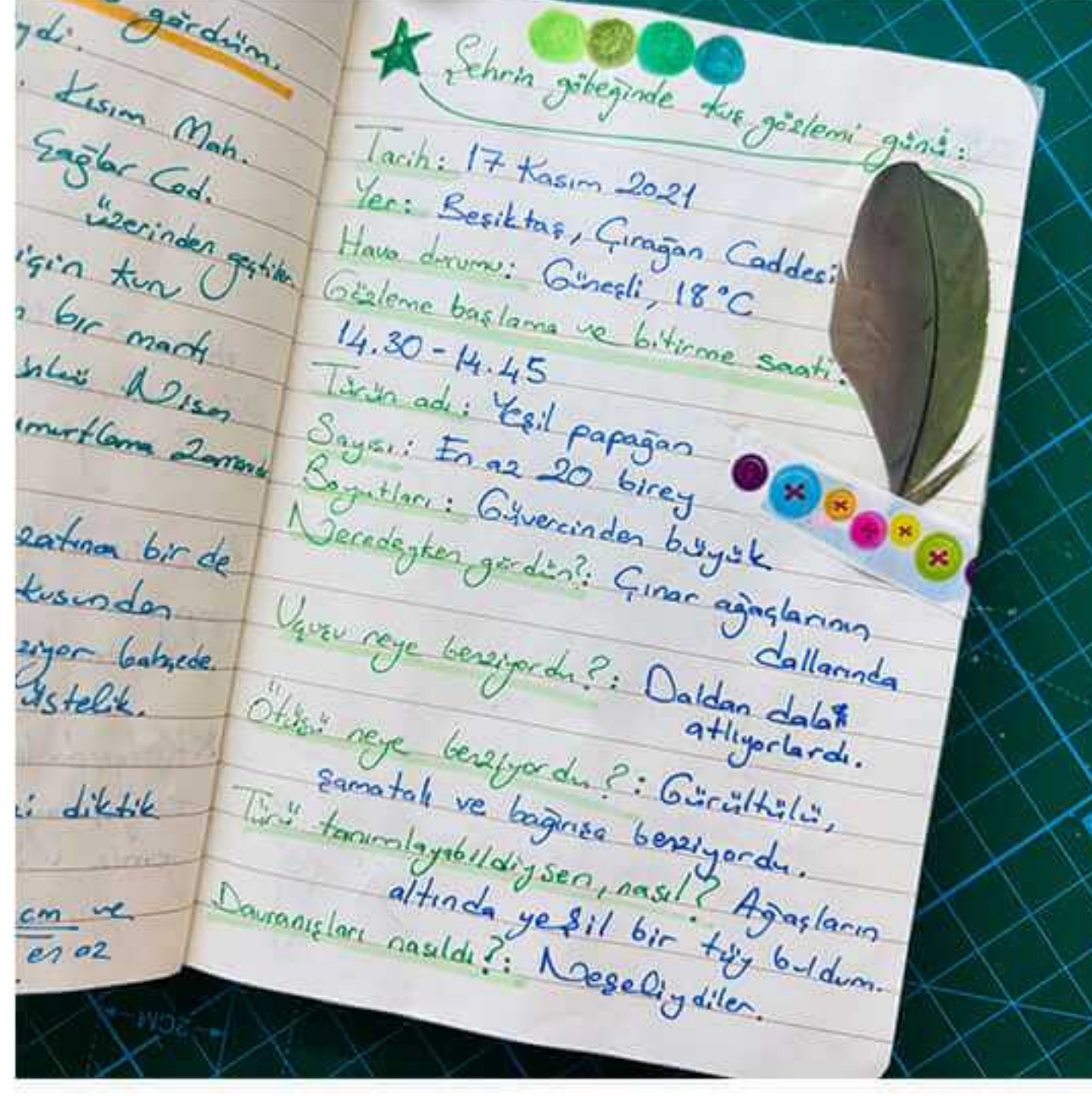
İSPİNOZ KUKUMAV SAKSAĞAN

F	B	F	E	S	D	A	C	B	U	K	P
U	A	K	E	T	Y	U	İ	O	E	O	E
S	L	E	A	S	D	Y	B	A	H	R	İ
U	A	E	T	U	İ	C	İ	E	L	O	S
M	B	R	H	R	D	V	B	R	Y	U	P
R	A	S	P	U	E	V	İ	T	R	S	İ
U	N	K	P	E	L	İ	K	A	N	A	N
A	G	U	G	H	J	D	E	M	R	T	O
M	U	Z	U	N	B	A	C	A	K	R	Z
D	A	G	E	F	K	U	Y	T	Y	İ	O
V	K	U	K	U	M	A	V	M	Ç	Ş	L
E	F	N	S	A	K	S	A	Ğ	A	N	A
S	A	G	H	J	P	Ü	İ	A	N	M	K

KUŞ GÜNLÜĞÜ

Tanıştığın her kuşun kaydını tutmaya ne dersin? Kuş gözlemi yapmadan önce sen de benim gibi kuş günlüğüne aşağıda yer alan maddeleri kopyalarsan, nelere dikkat edeceğini önceden belirleyebilir ve çok daha profesyonel bir gözlem yapabilirsin. Gözleminden sonra kaynak kitapları kullanarak araştırma da yapabilirsin. İşte benim kuş günlüğümden bazı sayfalar.

Senin için bir örneği ben tamamladım, bir gözlemimi seninle paylaştım. Üstelik bu gözlem, hikâyeme ilham veren yalıçapkınıyla son karşılaşmamdan.

Gözlemi yapan ve türü fotoğraflayan kişi:
Sima Özkan

Gözlemi yaparken yanındaki kişiler: Barış Kent

Gözlem tarihi: 4-5 Ekim 2025, Cumartesi
(Kuşların döngülerine aşina olmak için mevsimsel yayılışlara veya göç dönemlerine dair önceden bilgi sahibi olmak, nerede hangi kuşa rastlayacağımız konusunda bize yardımcı olur. Kuş çeşitliliği herhangi bir habitatta ay ay değişir. Örneğin, yalıçapkınları yaz aylarında yükseklerdeki nehir kıyılarını, kış aylarında deniz kıyılarına tercih edebilirler.)

Gözlem yeri: Adaboğazı Koyu, Bozburun, Marmaris, Muğla

Hava durumu ve hava sıcaklığı: Güneşli, rüzgârsız, 24 derece

Gözleme başlama saati: 13.30

Önce ötüşünü duydum, sonra önümden uçarak geçti ama tünediği yeri bulamadım. Uzaklaşmış olmalı.

KUŞ GÜNLÜĞÜ

Gözlemi bitiriş saati: 14.35

Gözlemlediğin kuşa ilk ne dikkatini çekti?:

Beni onu görmeye yönelten sesi oldu. Sonra da rengi... Maviydi.

Boyut: (Uzun boyunlu mu, tüyleri kabarık mı?) Elim kadar küçüktü.

Giysi: En dikkatimi çeken mavi tonları oldu.

Kafası: (Kafa şekli, rengi; kaş, sürme, bıyık çizgisi; göz halkası, göz rengi.)

.....

Gagası: Uzun siyah bir gagası vardı.

Bacakları ve ayakları: Bacakları da kırmızı renkteydi ama tam göremedim.

Kuyruğu: Kısaydı.

Gözlenen kuş sayısı: 1

Uçuşu nasıl?: Çok hızlı, denize paralel uçtu.

Ötüşü nasıl?: Ssiii, ssitiii gibi, tiz ve çığlıksı bir sestti.

Davranışları nasıl? Ne yapıyor?: Ok gibi fırladı. Göz açıp kapayınca dek gitmişti.

Daha önce gözlemlediğin bir kuş mu?: Evet, bu üçüncü görüşüm oldu. (Bir kuş gözlemcisi ya da fotoğrafçısı bir türü ilk defa gördüğünde ya da fotoğrafla bu anı taçlandırdığında “Kertik attım.” veya “Kerttim.” ifadesini kullanır. Arkadaşlarına “Senin kaç kertığın var?” diye sorabilirsin.)

Kuşla ilgili yaptığım araştırmalardan ek bilgiler:

.....
.....

BİR YALIÇAPKININDAN HAYAT DERSLERİ:

- Uçmaktan, hayal kurmaktan vazgeçme.
- Kış aylarında bile deniz kıyısına git, yüzmesen de mavi şifayla tazelen.
- Sen biriciksin, senden başka yok.
- Korktuğunda kanatlarına güven.
- Kafana tüyden, gagana balıktan başka bir şey takma.
- Görünmekten korkma! Kalabalıkların içinde saklanma, bırak benzersiz renklerin ışıldasın.
- Doğanın, ihtiyaç duyduğun her şeyi sana sunduğunu unutma ve sen de ona her daim sevgini sun!

KUŞLAR İÇİN KIŞ MENÜSÜ: KİM NEYLE BESLENİR?

Kışın kuşları beslemek sadece bir doğa için bir iyilik değil; aynı zamanda türleri tanımamıza da yardımcı olur... Pek çok kuş sever, ilk olarak kışın kuş yemlikleri kurarak kuş gözlemine başlamıştır. Peki, acaba hangi kuşun ne gibi besin tercihleri olabilir? İşte şehirde de sık sık rastlayabileceğimiz bazı kuşlar için menü:

Kızılgerdan: Minik minik kıyılmış kayısı, incir, dut, çiğ badem gibi yemişler; Hindistan cevizi yağı ya da ezmesiyle karıştırılmış kuru üzüm, susam

Mavi baştankara: Ayçiçeği çekirdekleri, kıyılmış yarfıstığı ve yemişler

Büyük baştankara: Ayçiçeği çekirdekleri ve kavrulmamış yemişler, susam

Karatavuk: Elma, kuru üzüm, yulaf, kıyılmış yemişler, ayçiçek çekirdeği içi, kuru orman meyveleri, tuzsuz ve sossuz zeytin

İspinoz: Ayçiçek çekirdekleri, keten tohumu, fındık gibi yemişler

KUŞLAR İÇİN KIŞ MENÜSÜ: KİM NEYLE BESLENİR?

Alakarga: Bütün, kabuklu yer fıstığı, mısır taneleri, meşe palamudu, ceviz içi

Saksağan: Bütün, kabuklu yer fıstığı, mısır taneleri

Karga: Mısır ekmeği kırıntıları, baklagiller, tohumlar, kuruyemiş türleri, zeytin

Serçe: Kuru üzüm, kuşburnu gibi kurutulmuş orman meyveleri, kabak çekirdeği içi

! Ekmekteki tuz ve maya kuşlara zararlıdır. Kış aylarında bir dala iç yağ asmaksa onlar için enerji veren bir ziyafet sofrası kurmaktır.

VATANDAŞ BİLİMİNE KATKI YAP!

Kuş günlüğündeki tüm kuş kayıtlarını girebileceğin pek çok internet sitesi ve uygulama var. Tüm bu gözlemlerin, aslında önemli bir veri. Yıllar boyunca günlüğüne eklediklerin gözlem yerindeki kuş yaşamına dair önemli bir bilgi kaynağı ve bilim insanlarının buna ihtiyacı var. Buna **vatandaş bilimi** deniyor. Bilim insanı olmayan ve profesyonel amaçlar taşımayan kişilerin bilimsel çalışmalara bulundukları katkılar bu şekilde adlandırılıyor.

Araştırma yapabileceğin ya da üye olarak fotoğraf paylaşabileceğin internet sayfaları:

<https://www.trakus.org/>

<http://www.kustr.org/kusisimleri/>

<https://ebird.org/home>

Ses kayıtları dinleyebileceğin ya da yükleyebileceğin internet siteleri ve cep telefonu uygulamaları:

iNaturalist

<https://xeno-canto.org/>

<https://birdnet.cornell.edu/>

<https://www.macaulaylibrary.org/>

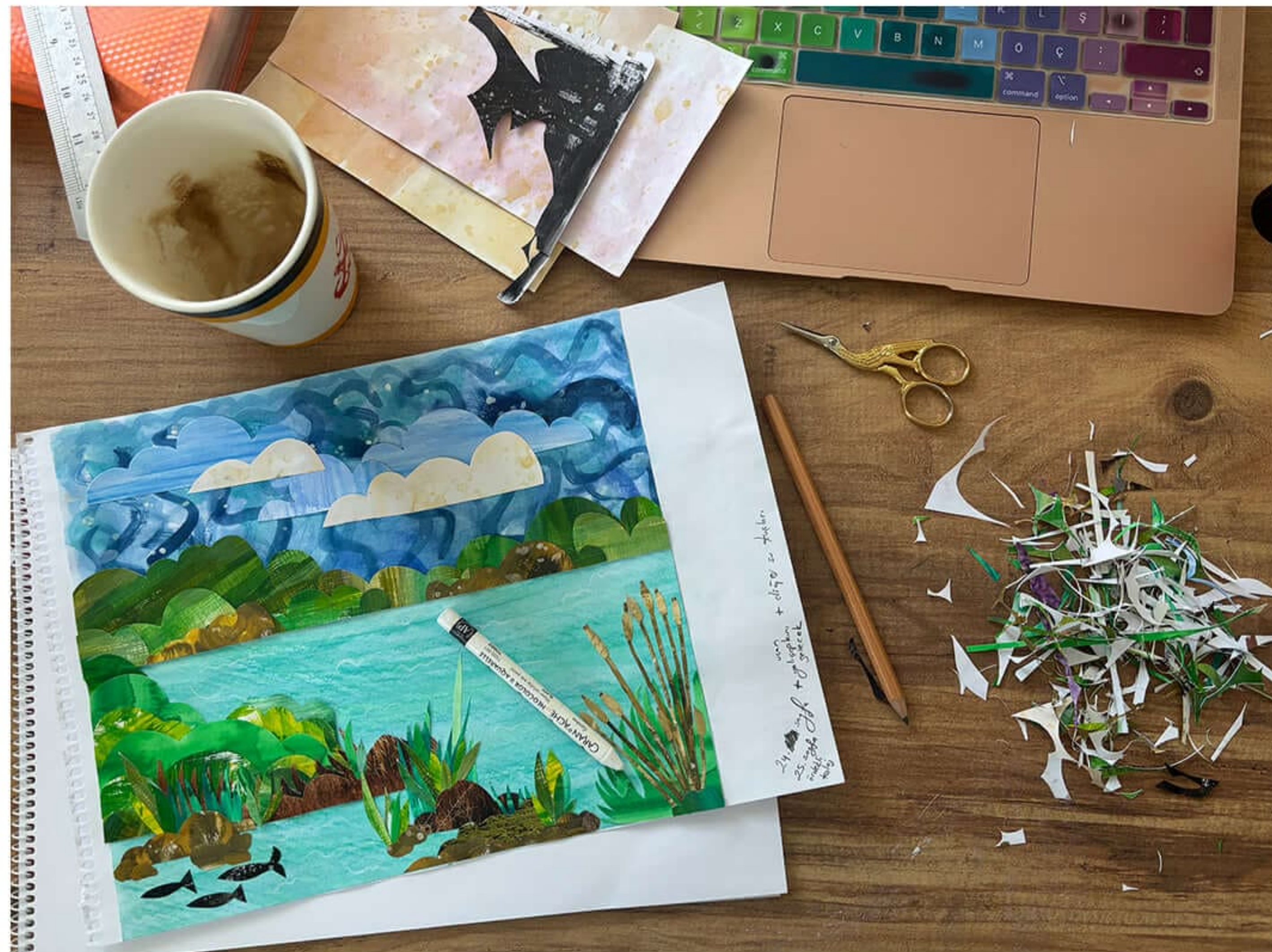
SEN DE KOLAJLAYABİLİRSİN

Bu kitap irili ufaklı kesilen kâğıtlarla resimlendi. Kimisi boyanan atık kâğıtlar, kimisi atıklar ta kendisi. Bir yüzünü kullandığın, artık ihtiyacın olmayan kâğıtları sen de akrilik, guaj ya da suluboyayla renklendirerek, makasının gücüyle harikalar yaratabilirsin. Bolca yapıştırıcı, bir tutam hayalgücü de yanında olmalı.

Kolaj resimleme için gerekli tüm malzemeler aşağıdaki kolaj görselde:

Ve bu kitabın oluşum sürecinden bazı adımlar da sana ilham vermesi için bu sayfada:

SEN DE KOLAJLAYABİLİRSİN

Belki de bu kolay kolajı örnek alarak sen de makasında dünyalar kesmeye başlayabilirsin...

CEVAP ANAHTARI

KÜÇÜK KUŞ BİLİMCİNİN YENİ SÖZCÜKLERİ

GIYSİ: Renk, desen ve detaylarla bir kuşun tüm tüylerinin oluşturduğu bütün.

GÖÇMEN: Yılın belli zamanlarında, mevsimsel olarak bir yerden diğerine giden, bulunduğu kıtayı ya da yaşam alanını değiştiren kuşlar.

YIRTICI: Keskin gagası ve güçlü pençeleriyle başka hayvanları avlayan kuş.

PELET: Kuşların kusarak çıkardığı, avlarının sindirilmemiş kısımlarından oluşan parça. En yaygını baykuşlara aittir ve yalıçapkınları da yemek yedikten sonra, balık kemiklerini çıkarırlar.

TÜNEK: Bir kuşun konabileceği, üzerinde geceleyebileceği ya da avlanabileceği yerden ya da sudan yüksekteki dinlenme yeri.

HABİTAT: Bir kuşun (ya da hayvanın, bitkinin) yaşadığı, belli başlı özelliklere sahip bölge. Örneğin, sulak alanlar.

SÜRÜ: Beraber beslenen, uçan ya da göçen kuş grubu.

KAMUFLAJ: Bir kuşun (hayvanın) dış görünüşünün arka planla karışmasını sağlayan vücut desenleri.

ORNİTOLOG: Kuş bilimci.

TELEK: Kuşların gövde ve kanatlarıyla beraber kuyruklarında yer alan renkli tüyler.

KUŞLU KARE BULMACA

	B									
	A						I			
S	L						B	A	H	R
U	A						I			S
M	B						B			P
R	A						I			I
U	N	K	P	E	L	I	K	A	N	N
		U								O
	U	Z	U	N	B	A	C	A	K	Z
		G								
	K	U	K	U	M	A	V			
		N	S	A	K	S	A	Ğ	A	N

KUŞLARIN DÜNYASININ RENK PALETİ

Mavi Baştankara

Saksağan

Saka

Yalıçapkını

Yeşilbaş

İbibik

Alakarga

